



**АНТИМОНОПОЛЬНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ
СУМСЬКЕ ОБЛАСНЕ ТЕРИТОРІАЛЬНЕ ВІДДІЛЕННЯ**

**РІШЕННЯ
АДМІНІСТРАТИВНОЇ КОЛЕГІЇ**

12 березня 2019 року № 4

м. Суми

Справа №02-06/18-2018

**Про порушення законодавства
про захист економічної конкуренції
та накладення штрафу**

Адміністративна колегія Сумського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України за результатами розгляду подання від 25.02.2019 № 10 про попередні висновки у справі № 02-06/18-2018 та матеріалів справи,

ВСТАНОВИЛА:

1. ПРЕДМЕТ СПРАВИ

- (1) Розгляд справи № 02-06/18-2018 (далі – Справа) здійснюється у зв'язку з наявністю в діях ПАТ «Сумигаз» (ідентифікаційний код юридичної особи - 03352432) ознак порушення, передбаченого пунктом 2 статті 50, частиною 1 та пунктом 7 частини 2 статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку розподілу природного газу газорозподільною системою у межах території Сумської області, на якій розташована газорозподільна система, що використовується ПАТ «Сумигаз» для надання послуг, що можуть призвести до усунення інших суб'єктів господарювання із суміжних (пов'язаних) ринків, а саме, ринку демонтажних (монтажних) робіт комерційних вузлів обліку газу, пов'язаних з їх підготовкою до проведення метрологічної перевірки, та ринку робіт по монтажу засобів вимірювальної техніки та елементів, що входять до складу комерційного ВОГ, та їх налагодженню в межах Сумської області, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку розподілу природного газу.

2. СТОРОНИ У СПРАВІ

- (2) **Відповідач** - публічне акціонерне товариство по газопостачанню та газифікації «Сумигаз» (40030, м. Суми, вул. Лебединська, 13, ідентифікаційний код за ЄДРПОУ - 03352432) (далі – ПАТ «Сумигаз», Товариство).
- (3) Відповідно до статуту ПАТ «Сумигаз», редакція якого затверджена загальними зборами акціонерів Товариства (протокол Загальних зборів акціонерів ПАТ «Сумигаз» від 16 квітня 2016 року № 1), ПАТ «Сумигаз» є новим найменуванням відкритого акціонерного товариства по газопостачанню та газифікації «Сумигаз»; є юридичною особою з усіма відповідними реквізитами. Товариство є правонаступником всіх прав та обов'язків державного підприємства по газопостачанню та газифікації «Сумигаз» та відкритого акціонерного товариства по газопостачанню та газифікації «Сумигаз». Метою діяльності ПАТ «Сумигаз» є: отримання прибутку, підвищення прибутковості виробництва, збільшення вартості Товариства.

- (4) Таким чином, ПАТ «Сумигаз» у розумінні статті 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції» є суб'єктом господарювання і до нього можливе застосування положень цього Закону.
- (5) ПАТ «Сумигаз» на підставі ліцензії Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (далі – НКРЕКП), серії АЕ № 295554 від 29.03.2015 (безстроково) здійснює діяльність з розподілу природного газу газорозподільною системою, яка знаходиться у його власності або користуванні відповідно до законодавства та здійснює щодо неї функції оперативно-технологічного управління.
- (6) Відповідно до частини 1 статті 5 Закону України «Про природні монополії» є суб'єктом природної монополії.
- (7) **Заявник** – товариство з обмеженою відповідальністю «ІБК «Гідросфера» (ідентифікаційний код юридичної особи – 36437226, юридична адреса: м. Суми, вул. 20 років Перемоги, 10, місцезнаходження: м. Суми, вул. Ветрова, 4) (далі – ТОВ «ІБК «Гідросфера»), основним видом діяльності є монтаж водопровідних мереж, систем опалення та кондиціонування (код КВЕД 43.22), дата державної реєстрації: 11.06.2009, номер запису: 1 632 102 0000 007249.
- (8) ТОВ «ІБК «Гідросфера» має ліцензії Державної Архітектурно-будівельної інспекції України серія АЕ, №280332 на здійснення господарської діяльності, пов'язаної із створенням об'єктів архітектури (за переліком робіт згідно з додатком), від 29.11.2013 та від 27.12.2018 №79-Л; Дозвіл Державної служби гірничого нагляду та промислової безпеки України на виконання робіт підвищеної небезпеки №485.1359 від 30.09.2013 (строк дії до 30.09.2018) та Дозвіл Державної служби України з питань праці управління Держпраці у Сумській області №328.1859 від 04.10.2018 (строк дії до 04.10.2023).
- (9) Згідно з одержаними у встановленому порядку ліцензій та дозволів ТОВ «ІБК «Гідросфера» виконує наступні роботи:
 - демонтаж, монтаж, налагоджування і технічне обслуговування лінійних частин, запірно-регулюючої арматури та інших пристроїв на зовнішніх та внутрішніх газопроводах, з надмірним тиском до 0,3 МПа;
 - демонтаж, монтаж, налагоджування і технічне обслуговування комерційних вузлів обліку газу на зовнішніх та внутрішніх газопроводах, з надмірним тиском до 0,3 МПа;
 - демонтаж, монтаж, налагоджування та технічне обслуговування лічильників газу (GMS, Actaris, Delta, RVG, PГ, PГ, PГ-K, ТЕМП, ЛГ, ЛГ-K, СГ, ELSTER TRZ, КУРС-01 та інші) комерційних вузлів обліку газу на зовнішніх та внутрішніх газопроводах, з надмірним тиском до 0,3 МПа;
 - демонтаж, монтаж, налагоджування та технічне обслуговування коректорів об'єму газу (ОЕ-VT, ОЕ-VPT, В-25, ТАНДЕМ, УНІВЕРСАЛ, КПЛГ-1.02, ВЕГА, ВЕГА-1.01, ВЕГА-2.01 та інші) комерційних вузлів обліку газу на зовнішніх та внутрішніх газопроводах, з надмірним тиском до 0,3 МПа;
 - демонтаж, монтаж, налагоджування та технічне обслуговування систем КВПтаА і диспетчеризації на базі GSM радіомодемів (iMod-Vega, MC-iMod-Vega, ТКБ та інші) комерційних вузлів обліку газу на зовнішніх та внутрішніх газопроводах, з надмірним тиском до 0,3 МПа,
 - підготовка лічильників та коректорів газу до державної метрологічної перевірки;
 - спільно з представниками Держстандартметрології проведення процедури державної метрологічної повірки лічильників газу.
- (10) За інформацією ТОВ «ІБК «Гідросфера», у відповідності до вимог чинного законодавства працівники підприємства: заступник директора ТОВ «ІБК «Гідросфера» Саєнко Д.В., головний інженер ТОВ «ІБК «Гідросфера» Светличний А.С., інженер ТОВ «ІБК «Гідросфера» Гавришенко І.Л. - здійснили фахове навчання та підвищення кваліфікації (курс теоретичних і практичних навчань) та склали іспит на знання теоретичної та практичної частини та знання нормативно-технічної документації та чинного на Україні законодавства, про що ТОВ «ІБК «Гідросфера» було складено

3. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДІЇ

- (11) Сумським обласним територіальним відділенням Антимонопольного комітету України (на виконання доручення Голови Антимонопольного комітету України від 16.03.2018 №8-01/136-АМ) в межах своєї компетенції здійснено розгляд заяви ТОВ «ІБК «Гідросфера».
- (12) З метою з'ясування обставин, викладених у вказаній заяві, на адресу Головного управління Держпраці у Харківській області, ПАТ «Сумигаз» та СП «Радміртех» у формі ТОВ (далі - СП «Радміртех») були надіслані відповідні вимоги про надання інформації та копій відповідних документів.
- (13) У зв'язку з наявністю у діях ПАТ «Сумигаз» (ідентифікаційний код юридичної особи - 03352432) ознак порушення, передбаченого пунктом 2 статті 50, частиною 1 та пунктом 7 частини 2 статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді зловживання монополюючим (домінуючим) становищем на ринку розподілу природного газу газорозподільною системою у межах території Сумської області, на якій розташована газорозподільна система, що використовується ПАТ «Сумигаз» для надання послуг, що можуть призвести до усунення інших суб'єктів господарювання із суміжних (пов'язаних) ринків, а саме, ринку демонтажних (монтажних) робіт комерційних вузлів обліку газу, пов'язаних з їх підготовкою до проведення метрологічної перевірки, та ринку робіт по монтажу засобів вимірювальної техніки та елементів, що входять до складу комерційного ВОГ, та їх налагодженню в межах Сумської області, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку розподілу природного газу, розпорядженням адміністративної колегії територіального відділення від 20.09.2018 №37 розпочато розгляд справи №02-06/18-2018.
- (14) За результатами розгляду справи було складено подання про попередні висновки у справі № 02-06/18-2018 від 25.02.2019 №10, копію якого відповідно до пункту 26 Правил розгляду заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, затверджених розпорядженням Антимонопольного комітету України від 19 квітня 1994 року № 5, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 6 травня 1994 року за № 90/299 (у редакції розпорядження Антимонопольного комітету України від 29 червня 1998 № 169-р) (зі змінами), надіслано сторонам у Справі.

4. ВИЗНАЧЕННЯ МОНОПОЛЬНОГО СТАНОВИЩА

- (15) У зв'язку з розглядом справи, на підставі статей 12 та 48 Закону України „Про захист економічної конкуренції” у відповідності до вимог Методики визначення монополюючого (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку, затвердженої розпорядженням Антимонопольного комітету України від 5 березня 2002 року за № 49-р та зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 1 квітня 2002 року за № 317/6605, проведено дослідження ринку розподілу природного газу у межах території Сумської області, на якій розташована газорозподільна система, що використовується ПАТ «Сумигаз» для надання послуг.

4.1 Встановлення об'єктів та суб'єктів аналізу щодо визначення монополюючого (домінуючого) становища

- (16) Діяльність з розподілу природного газу здійснюється оператором газорозподільної системи (далі – Оператор ГРМ), яким згідно із статтею 1 Закону України “Про ринок природного газу” є суб'єкт господарювання, який на підставі ліцензії здійснює діяльність із розподілу природного газу газорозподільною системою на користь третіх осіб (замовників).

- (17) Отже, суб'єктом господарювання, щодо якого здійснюється визначення монопольного (домінуючого) становища, є ПАТ „Сумигаз”.
- (18) Об'єктом аналізу, щодо якого здійснюється визначення монопольного (домінуючого) становища, є розподіл природного газу в межах території Сумської області, на якій розташована газорозподільна система, що використовується ПАТ «Сумигаз» для надання послуг.

4.2 Товарні межі ринку

- (19) Пунктом 35 статті 1 Закону України “Про ринок природного газу” розподіл природного газу визначається як господарська діяльність, що підлягає ліцензуванню і пов'язана з переміщенням природного газу газорозподільною системою з метою його фізичної доставки споживачам, але що не включає постачання природного газу.
- (20) При цьому встановлено, що газорозподільна система - це технологічний комплекс, що складається з організаційно і технологічно пов'язаних між собою об'єктів, призначених для розподілу природного газу від газорозподільних станцій безпосередньо споживачам. Пунктом 1 глави 1 розділу III Кодексу встановлено, що експлуатацію газорозподільних систем здійснюють виключно Оператори ГРМ.
- (21) Послуга з розподілу природного газу – послуга Оператора ГРМ, яка надається споживачу та включає в себе забезпечення цілодобового доступу споживача до газорозподільної системи в межах приєднаної потужності його об'єкта і розподіл (переміщення) належного споживачу (його постачальнику) природного газу газорозподільною системою з метою його фізичної доставки до межі балансової належності об'єкта споживача.
- (22) При цьому Оператор ГРМ повинен забезпечити попереджувальні заходи безаварійної експлуатації газорозподільних систем, а саме комплекс робіт, що виконується на підставі результатів технічного огляду або технічного обстеження газорозподільних систем, з метою забезпечення її подальшого безаварійного експлуатування шляхом проведення технічного обслуговування, поточного або капітального ремонтів (пункт 4 глави 1 розділу III Кодексу).
- (23) Відновлення газопостачання (розподілу природного газу) здійснюється Оператором ГРМ протягом двох робочих днів у містах та п'яти календарних днів у сільській місцевості за письмовим зверненням споживача (його постачальника) про відновлення газопостачання (розподілу природного газу) та після усунення порушень (за їх наявності) і відшкодування Оператору ГРМ витрат на припинення та відновлення газопостачання (розподілу природного газу) (пункт 6 глави 7 розділу VI Кодексу).
- (24) За таких умов послуги, пов'язані з припиненням/відновленням газопостачання належних споживачам об'єктів, попереджувальні заходи безаварійної експлуатації газорозподільних систем, є невід'ємною частиною послуги розподілу природного газу. Враховуючи наведене, за показниками взаємозамінності, подібності призначення, споживчих властивостей товарними межами досліджуваного ринку є розподіл природного газу газорозподільною системою на користь третіх осіб (замовників), як такі, що не мають замінників (далі – *Ринок*).

4.3 Перелік споживачів

- (25) Пунктом 9 статті 1 Закону України “Про ринок природного газу” визначено, що замовник - фізична або юридична особа, яка на підставі договору замовляє надання однієї чи кількох послуг, в тому числі послугу з розподілу природного газу. За таких умов споживачами послуг ПАТ «Сумигаз» визначено фізичних та юридичних осіб, що замовляють/отримують ці послуги.

4.4 Територіальні (географічні) межі ринку

- (26) Відповідно до пункту 1.3 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з розподілу природного газу, затверджених постановою НКРЕКП від 16.02.2017 № 201, місце провадження господарської діяльності – територія адміністративно-

територіальної одиниці (область, район, місто, село тощо), де знаходиться газорозподільна система ліценziata, до якої підключено не менше 50 000 точок приєднання суб'єктів ринку природного газу, щодо якої НКРЕКП прийнято рішення про надання права ліцензіату в її межах здійснювати господарську діяльність з розподілу природного газу.

- (27) ПАТ "Сумигаз" має у тимчасовому користуванні державне майно, яке не підлягає приватизації і використовується для забезпечення розподілу природного газу, а саме: розподільні газопроводи, споруди на них і транспортні засоби спеціального призначення.
- (28) Особливими умовами Ліцензії передбачено, що ПАТ "Сумигаз" є єдиним суб'єктом господарювання, який здійснює розподіл природного газу у межах території Сумської області, на якій розташовані газорозподільна система, що перебуває у власності, господарському віданні, користуванні чи експлуатації Товариства.
У зв'язку з зазначеним, територіальними межами ринку є територія Сумської області, на якій розташована газорозподільна система, що використовується ПАТ «Сумигаз» для надання послуг.

4.5 Часові межі ринку

- (29) Часові межі ринку визначаються як проміжок часу (як правило - рік), протягом якого відповідна сукупність товарно-грошових відносин між продавцями (постачальниками, виробниками) і споживачами утворює ринок товару із сталою структурою.
- (30) Періодом дослідження ринку розподілу природного газу газорозподільною системою в межах території Сумської області, на якій розташована газорозподільна система, що використовується ПАТ «Сумигаз» для надання послуг, є 2017 – 2018 роки та поточний період 2019 року.

4.6 Бар'єри вступу (виходу) на Ринок

- (31) На сьогоднішній день ПАТ «Сумигаз» здійснює діяльність з розподілу природного газу газорозподільною системою в межах території, визначеної постановою НКРЕКП від 19.06.2017 №814 «Про видачу ліцензії на розподіл природного газу ПАТ «Сумигаз», та відповідно до частини 1 статті 5 Закону України «Про природні монополії» є суб'єктом природної монополії.
- (32) Таким чином, для вступу нових суб'єктів господарювання на *Ринок* існують фактори економічного та організаційного характеру, пов'язані з технологічними особливостями діяльності на ринку розподілу природного газу, необхідними для присутності суб'єкта господарювання на *Ринку*, а саме: наявність у суб'єкта господарювання газорозподільної системи або організація використання вже збудованої, що унеможливорює вступ потенційних конкурентів на зазначений *Ринок*.

4.7 Установлення монопольного (домінуючого) становища

- (33) Відповідно до Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з розподілу природного газу, розподіл природного газу здійснюється лише на території, затвердженій НКРЕКП, та за наявності в ліцензіата газорозподільної системи, яка перебуває у його власності чи користуванні.
- (34) На території Сумської області господарську діяльність з розподілу природного газу газорозподільною системою, що перебуває у власності, користуванні чи експлуатації Товариства, здійснює лише ПАТ «Сумигаз». В межах території Сумської області, де розташована газорозподільна система ПАТ «Сумигаз», відсутні інші суб'єкти господарювання, які можуть надавати послуги з розподілу природного газу.
- (35) Враховуючи вищевикладене, на ринку розподілу природного газу в межах території Сумської області, на якій розташована газорозподільна система, що використовується ПАТ «Сумигаз» для надання послуг, у Товариства немає жодного конкурента.

- (36) **За таких обставин адміністративна колегія має підстави визнати, що відповідно до частини 1 статті 12 Закону України «Про захист економічної конкуренції» ПАТ «Сумигаз» за результатом діяльності у 2017 - 2018 роках та поточного періоду 2019 року є суб'єктом господарювання, що займав та продовжує займати монопольне (домінуюче) становище на ринку розподілу природного газу в межах території Сумської області, на якій розташована газорозподільна система, що використовується ПАТ «Сумигаз» для надання послуг.**
- (37) В ході дослідження встановлено, що ринки демонтажних (монтажних) робіт комерційних вузлів обліку газу, пов'язаних з їх підготовкою до проведення метрологічної перевірки та ринку робіт по монтажу засобів вимірювальної техніки та елементів, що входять до складу комерційного ВОГ та їх налагодженню не можуть існувати окремо від ринку розподілу природного газу, а відтак є пов'язаними з ним.
- (38) При цьому слід зазначити, що ці ринки в межах України та безпосередньо на території Сумської області є конкурентними.
- (39) Разом з тим, враховуючи те, що відповідно до чинного законодавства на оператора ГРМ покладено функції оперативно-технологічного управління, в тому числі стосовно видачі ТУ на будівництво/реконструкцію газових мереж, погодження (затвердження) проектної документації, контрольного огляду вузла обліку та/або його перевірки перед введенням в експлуатацію прийняттям в експлуатацію, ПАТ «Сумигаз» може визначати умови обороту товару (послуг) на пов'язаних конкурентних ринках.
- (40) Враховуючи надані ПАТ «Сумигаз» функції оперативно-технологічного управління, в тому числі контрольні функції (адміністрування) по відношенню до суб'єктів господарювання, які надають послуги з демонтажних (монтажних) робіт комерційних вузлів обліку газу, пов'язаних з їх підготовкою до проведення метрологічної перевірки та ринку робіт по монтажу засобів вимірювальної техніки та елементів, що входять до складу комерційного ВОГ та їх налагодженню, Товариство може здійснювати вплив на вибір споживачів, відмовляючи замовникам послуг у прийнятті в експлуатацію об'єктів, роботи по яким виконувалися окремими суб'єктами господарювання.
- (41) Таким чином, територіальним відділенням встановлено, що ПАТ «Сумигаз» може впливати на оборот товару на пов'язаних ринках в межах Сумської області, зокрема, на ринку демонтажних (монтажних) робіт комерційних вузлів обліку газу, пов'язаних з їх підготовкою до проведення метрологічної перевірки та ринку робіт по монтажу засобів вимірювальної техніки та елементів, що входять до складу комерційного ВОГ та їх налагодженню, що, в свою чергу, може мати негативні наслідки для стану (структури) конкуренції на цих ринках.

5. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

- (42) В даній Справі необхідно приділити увагу визначенню нормативно-правової бази, яка регулює відносини у сфері діяльності на ринку освітніх послуг, а також підтвердження кваліфікації осіб, що надають послуги на ринку робіт по монтажу засобів вимірювальної техніки та елементів, що входять до складу комерційного ВОГ, та їх налагодженню. Така необхідність викликана у зв'язку з дослідженням законності вимог СП «Радміртех» стосовно наявності у окремих суб'єктів господарювання сертифікатів, які підтверджують проходження навчання працівників із встановлення його обладнання лише фахівцями, які пройшли навчання на базі заводу-виробника.
- (43) Для з'ясування вичерпного та одночасно достатнього переліку дозвільних документів, які надають право здійснювати діяльність на ринку освітніх послуг (навчання/підвищення кваліфікації на базі заводу - виробника) та ринку демонтажних (монтажних) робіт комерційних вузлів обліку газу, пов'язаних з їх підготовкою до проведення метрологічної перевірки, та ринку робіт по монтажу засобів вимірювальної техніки та елементів, що входять до складу комерційного ВОГ, та їх налагодженню та ринку освітніх послуг було здійснено аналіз Закону України «Про освіту», "Про професійно-технічну освіту", постанови Кабінету Міністрів України від 30.12.2015

№1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності», Закону України «Про охорону праці», Кодексу законів про працю України, Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» та прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів.

- (44) Пунктом 6 частини 1 статті 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» передбачено ліцензування освітньої діяльності, яка ліцензується з урахуванням особливостей, визначених спеціальними законами у сфері освіти.
- (45) Статтею 19 Закону України "Про професійно-технічну освіту" також встановлено, що заклади професійної (професійно-технічної) освіти незалежно від форм власності та підпорядкування розпочинають діяльність, пов'язану з підготовкою кваліфікованих робітників та наданням інших освітніх послуг, після отримання ліцензії. Ліцензія видається у порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України.
- (46) Постановою Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 №1187 "Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти" (далі – Ліцензійні умови) встановлюється перелік видів освітньої діяльності, що підлягають ліцензуванню, а також вичерпний перелік документів, які необхідно подавати до органу ліцензування для отримання ліцензії, вимоги щодо кадрового, матеріально-технічного, навчально-методичного та інформаційного забезпечення.
- (47) Відповідно до пункту 2 Ліцензійних умов освітньою діяльністю у сфері професійної (професійно-технічної) освіти є будь-яка діяльність закладів професійної (професійно-технічної) освіти незалежно від типу і форми власності, що провадиться з метою підготовки (у тому числі первинної професійної підготовки та професійно-технічного навчання) здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти, перепідготовки та/або підвищення їх кваліфікації за професіями, які включені до Національного класифікатора професій ДК 003:2010, на рівнях професійної (професійно-технічної) освіти (першому (початковому) рівні, другому (базовому) рівні, третьому (вищому) рівні); закладів професійної (професійно-технічної) освіти іноземних держав або їх структурних підрозділів (філій), що утворюються і функціонують на території України, незалежно від виду такої діяльності.
- (48) Статтею 4 Закону України "Про професійно-технічну освіту" визначено, що система професійної (професійно-технічної) освіти складається з закладів професійної (професійно-технічної) освіти незалежно від форм власності та підпорядкування, що проводять діяльність у галузі професійної (професійно-технічної) освіти, навчально-методичних, науково-методичних, наукових, навчально-виробничих, навчально-комерційних, видавничо-поліграфічних, культурно-освітніх, фізкультурно-оздоровчих, обчислювальних та інших підприємств, установ, організацій та органів управління ними, що здійснюють або забезпечують підготовку кваліфікованих робітників.
- (49) Отже, враховуючи вимоги чинного законодавства, надання послуг з навчання, перепідготовки та/або підвищення кваліфікації у сфері професійно-технічної освіти є освітньою діяльністю та підлягає обов'язковому ліцензуванню.
- (50) Порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Перелік робіт з підвищеною небезпекою затверджено наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці «Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Переліку робіт з підвищеною небезпекою» від 26.01.2005 №15, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 15.02.2005 за №231/10511 (далі – Типове положення).
- (51) Вимоги Типового положення є обов'язковими для виконання усіма центральними, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, бюджетними установами та суб'єктами господарювання (далі - підприємства) незалежно від форми власності та видів діяльності.

- (52) Вимоги стосовно проведення спеціального навчання і перевірки знань з питань охорони праці визначено главою 4 Типового положення. Пунктом 4.1 цієї глави встановлено, що посадові особи та інші працівники, безпосередньо зайняті на роботах, зазначених у Переліку робіт з підвищеною небезпекою, затвердженому наказом Держнаглядохоронпраці України від 26.01.2005 № 15 та зареєстрованому в Міністерстві юстиції України від 15.02.2005 № 232/10512, та Переліку робіт, де є потреба у професійному доборі, затвердженому наказом МОЗ України та Держнаглядохоронпраці України від 23.09.94 № 263/121 і зареєстрованому Міністерством юстиції України 25.01.95 з № 18/554 (далі - Роботи підвищеної небезпеки), проходять спеціальне навчання і перевірку знань відповідних нормативно-правових актів з охорони праці.
- (53) При цьому спеціальне навчання з питань охорони праці може проводитись як безпосередньо на підприємстві, так і навчальним центром. У разі здійснення професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації безпосередньо на підприємстві спеціальне навчання з питань охорони праці є складовою зазначеної професійної підготовки (пункт 4.2 глави 4 Типового положення).
- (54) Відповідно до вимог пункту 1.5 глави 1 Типового положення, суб'єкт господарювання, який має намір проводити навчання з питань охорони праці працівників інших суб'єктів господарювання, надає територіальному органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах промислової безпеки, охорони праці (далі - Держпраці), декларацію відповідності його матеріально-технічної бази вимогам законодавства з питань охорони праці та промислової безпеки.
- (55) При цьому Порядок повідомлення дозвільного органу про відповідність матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства визначений постановою Кабінету Міністрів України від 07.12. 2016 № 922 «Деякі питання набуття права на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності за декларативним принципом» (далі – Порядок повідомлення).
- (56) Відповідно до вимог Порядку декларація реєструється за допомогою інформаційних систем відповідного дозвільного органу в установлений законом строк та оприлюднюється на офіційному веб-сайті відповідного дозвільного органу. Декларації в електронній (паперовій) формі є документами постійного зберігання та зберігаються відповідним дозвільним органом.
- (57) Отже, лише зареєстрована та оприлюднена декларація свідчить про те, що суб'єкт господарювання набув право на здійснення цієї господарської діяльності.

6. ЗЛОВЖИВАННЯ ПАТ «СУМИГАЗ» МОНОПОЛЬНИМ СТАНОВИЩЕМ НА РИНКУ

6.1 Обставини справи

- (58) На початку 2018 року до ТОВ «ІБК «Гідросфера» почали надходити претензії від замовників його послуг, пов'язані з тим, що ПАТ «Сумигаз» не приймає комерційні вузли обліку газу (далі –ВОГ) на облік Товариства, мотивуючи тим, що роботи були виконані ТОВ «ІБК «Гідросфера», яке не мало права їх виконувати.
- (59) Так, ПАТ «Сумигаз» листом від 08.02.2018 № Sm02.4-CL-666-0218 повідомило ВП «Сумське територіальне управління» філії «БМЕС» ПАТ «Укрзалізниця» про те, що Товариство не може провести роботи з опломбування ВОГ (після проведення робіт з ремонту та монтажу коректора газу Вега-1.01), оскільки відповідно до листа виробника – СП «Радміртех» від 15.04.2014 №49 (копія наявна у матеріалах заяви) встановлення, монтаж, обслуговування, в тому числі налагодження та програмування необхідно проводити лише фахівцями, які пройшли навчання на базі заводу-виробника.

- (60) У зв'язку із зазначеним ПАТ «Сумигаз» запропонувало ВП «Сумське територіальне управління» філії «БМЕС» ПАТ «Укрзалізниця» надати Товариству підтвердження кваліфікації осіб, задіяних у демонтажі/монтажі, обслуговуванні та експлуатації засобів вимірювальної техніки, які належать підприємству.
- (61) Окрім вказаного, до ТОВ «ІБК «Гідросфера» надійшов претензійний лист від іншого замовника - Глухівський міськрайцентр зайнятості (лист від 22.02.18р № 01-15/153) про те, що ПАТ «Сумигаз» (лист від 13.02.2018 №Sm02.4-CL-784-0218) не здійснило розпломбування ВОГ з тих же підстав, посиляючись на лист СП «Радміртех» від 15.04.2014 №49.
- (62) На повторне звернення Глухівського міськрайцентру зайнятості (лист від 28.03.2018 №01-15/242) ПАТ «Сумигаз» зазначає: *«Згідно роз'яснення від виробника обладнання (ТОВ СП «Радміртех») (від 11.04.2018 №589, копія наявна у матеріалах заяви): **«К установке, монтажу, обслуживанию, вводу в эксплуатацию, в т.ч. наладке и программированию приборов учета средств передачи данных, систем и элементов телеметрии производства СП Радмиртех допускаются исключительно представители организаций, прошедших курс обучения на базе завода-изготовителя и имеющие соответствующий сертификат»** (мовою оригіналу).*
- (63) На підставі цього ПАТ «Сумигаз» у зазначеному листі робить висновок: *«У зв'язку з цим ТОВ «ІБК «Гідросфера» не може виконувати роботи з налагодження засобу передачі даних, а має дозвіл на виконання лише монтажу-демонтажу лічильника газу.*
Виходячи з вищевикладеного, приймання в експлуатацію після проведення реконструкції та облаштування Вашого вузла обліку засобом дистанційної передачі даних, буде проведено лише після підтвердження кваліфікації осіб задіяних у налагодженні засобу дистанційної передачі даних з урахуванням вищезазначених вимог» (мовою оригіналу).
- (64) Як встановило територіальне відділення, спільне підприємство «Радміртех» у формі товариства з обмеженою відповідальністю, юридична адреса: Харківська обл., місто Харків, вул. Академіка Павлова, 271; місцезнаходження: м. Харків, проспект Московський, буд. 199, ідентифікаційний код юридичної особи: 31559582, зареєстроване в Єдиному державному реєстрі про включення до Єдиного державного реєстру відомостей про юридичну особу 06.06.2001, дата запису: 27.10.2004, номер запису: 1 480 120 0000 002917; основним видом діяльності є: виробництво інструментів і обладнання для вимірювання, дослідження та навігації (код КВЕД 26.51).
- (65) СП «Радміртех» має ліцензію Державної Архітектурно-будівельної інспекції України на здійснення господарської діяльності, пов'язаної із будівництвом об'єктів IV і V категорії складності (за переліком робіт згідно з додатком), видану 03.11.2015 (строк дії до 19.10.2020) та Дозвіл Державної служби гірничого нагляду та промислової безпеки України №529.14.63, виданий 19.06.2014 (строк дії до 18.06.2019) на виконання робіт підвищеної небезпеки, Сертифікат на систему управління якістю, виданий Національним органом України з сертифікації, зареєстрований у Реєстрі Системи сертифікації УкрСЕПРО 16.01.2016 за №UA 2.003.09536-16 (дійсний до 15.01.2021).
- (66) У відповідності до отриманих ліцензій та дозволів СП «Радміртех» здійснює розробку, виробництво, монтаж, встановлення, ремонт та технічне обслуговування контрольно-вимірювальних приладів, надає послуги з проведення робіт метрологічної діяльності, інжинірингових робіт.
- (67) Враховуючи те, що відповідно до пункту 14 постанови Кабінету Міністрів України від 26.10.2011 №1107 «Про затвердження Порядку видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки» дія отриманих у встановленому порядку дозволів

поширюється на всю територію України, ТОВ «ІБК «Гідросфера» та СП «Радміртех» є потенційними конкурентами на ринку демонтажних (монтажних) робіт комерційних вузлів обліку газу, пов'язаних з їх підготовкою до проведення метрологічної повірки та ринку робіт по монтажу засобів вимірювальної техніки та елементів, що входять до складу комерційного ВОГ та їх налагодженню.

6.2 Правова оцінка дій ПАТ «Сумигаз»

- (68) За інформацією Управління Держпраці у Сумській області (лист від 06.03.2018 №1405/15-27/05/2018/1327), наявних у ТОВ «ІБК «Гідросфера» діючих дозвільних документів достатньо для виконання переліку робіт, що ним виконуються, якщо інше не визначено регламентною документацією або паспортами чи інструкціями заводу-виробника.
- (69) Аналіз вимог настанов щодо експлуатування та паспортів продукції виробництва СП «Радміртех» показав, що в цих документах не міститься інших вимог, окрім того, що:
- (70) - *«При монтажі комплексу необхідно керуватися гл. 4 ПБЕ ЕСУ «Правила будови електроустановок. Електрообладнання спеціальних установок», гл. 4 ПБЕЕС «Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів та іншими документами, що діють у даній галузі промисловості. Для забезпечення безпеки працюючих з комплексом при монтажі необхідно дотримувати «Правила безпеки ДНАОП 0.00-121-98 (ПБЭЭП)», а також виконувати правила техніки безпеки та пожежної безпеки, необхідні для безпечного ведення робіт на газопроводах відповідно до нормативно технічних документів, що діють в експлуатуючій організації та регламентуюче застосування встаткування у вибухонебезпечних зонах» (пункт 7.2.1 Комплекси вимірювальні КВ Настанова щодо експлуатування ГРИС.407368.001 НЕ).*
- (71) - *«Монтаж комплексів повинні виконувати тільки спеціалісти монтажних організацій, які мають на це Дозвіл від органів Держнаглядохоронпраці, при суворому дотриманні діючих норм та інструкцій» (пункт 8.1 Комплекси вимірювальні КВ Настанова щодо експлуатування ГРИС.407368.001 НЕ).*
- (72) - *«Встановлення, монтаж і обслуговування комплексу проводяться тільки працівниками спеціалізованих організацій, які мають на це дозвіл. Комплекси повинні ремонтуватись в умовах підприємства-виробника, а також в спеціалізованих організаціях, що мають дозвіл на виконання таких робіт» (пункт 9 Комплекс вимірювальний КВР–1 ПАСПОРТ ГРИС.407368.001 ПС).*
- (73) - *«При монтуванні радіотерміналу необхідно виконувати вимоги «Правил безпеки систем газопостачання України» та інших діючих нормативних актів з охорони праці. До роботи допускаються особи, що пройшли спеціальну підготовку та попередньо вивчили даний паспорт» (пункт 9 Радіотермінал інтелектуальний iMod-Vega(КПЛГ, ВЕГА, КВ) ПАСПОРТ РТЕХ.464411.002 ПС).*
- (74) За інформацією, отриманою на вимогу голови територіального відділення від Головного управління Держпраці у Харківській області (лист від 05.05.2018 №4670/05-19/5149), декларації про відповідність матеріально-технічної бази СП «Радміртех» вимогам законодавства, яка надає право на проведення навчання з питань охорони праці працівників інших суб'єктів господарювання, в журналі обліку суб'єктів господарювання в Головному управлінні Держпраці у Харківській області не зареєстровано.
- (75) Окрім цього, до переліку суб'єктів господарювання, що мають право здійснення освітньої діяльності у територіальних межах Харківської області, розміщеному на офіційному сайті Міністерства освіти та науки України за посиланням: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/poslugi/licenzuvannya/vidomosti-pro-pravo-zdijsnennya-osvitnoyi-diyalnosti/harkivska-oblast-1> , СП «Радміртех» у формі ТОВ (ідентифікаційний код 31559582) не включено.

- (76) *Отже, СП «Радміртех» не має права здійснювати ані освітню діяльність, ані проводити навчання з питань охорони праці працівників інших суб'єктів господарювання.*
- (77) За таких обставин надсилання СП «Радміртех» листів від 15.04.2014 №49 та від 11.04.2018 №589 з інформацією щодо права виконання робіт із встановлення, монтажу, обслуговування, в тому числі налагодження та програмування ВОГ виробництва СП «Радміртех» лише фахівцями, що пройшли навчання на базі заводу-виробника, які, в свою чергу, були поширені ПАТ «Сумигаз» серед замовників послуг ТОВ «ІБК «Гідросфера», суперечить торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності.
- (78) На вимогу голови територіального відділення від 19.06.2018 №02-10/896 щодо надання пояснень (обґрунтованих відповідними документами) стосовно причин, підстав надсилання до ПАТ «Сумигаз» листів від 15.04.2014 №49 та від 11.04.2018 №589 з інформацією щодо необхідності виконання робіт із встановлення, монтажу, обслуговування, в тому числі налагодження та програмування складових ВОГ виробництва СП «Радміртех» лише фахівцями, що пройшли навчання на базі заводу-виробника, та надання інформації про суб'єктів господарювання, яким СП «Радміртех» протягом 2016-2018 надсиало листи аналогічного змісту, СП «Радміртех» повідомило територіальне відділення про наступне (лист від 06.07.2018 №666):
- (79) *«...вказані у Вимозі листи від 15.04.2014 №49 та від 11.04.2018 №589 дійсно надсилались на адресу ПАТ «Сумигаз» за їх запитамі... Листи аналогічного змісту протягом 2016-2018 років іншим суб'єктам господарювання не надсилались у зв'язку з відсутністю відповідних запитів»* (мовою оригіналу).
- (80) Так, у своєму листі від 20.02.2018 №03/03, направленому СП «Радміртех», ПАТ «Сумигаз» зазначає: *« ... Останнім часом почали виникати суперечки зі споживачами щодо кваліфікації осіб, задіяних у процесі обслуговування засобів вимірювальної техніки (монтаж, демонтаж, налагодження, тощо).*
- (81) *Прошу надати роз'яснення щодо вимог кваліфікації осіб, задіяних у процесі обслуговування засобів вимірювальної техніки виробництва ТОВ СП «Радміртех» та якими документами це має бути підтверджено»* (мовою оригіналу).
- (82) На Вимогу голови територіального відділення від 15.01.2019 стосовно надання інформації щодо суб'єктів господарювання (виробників засобів вимірювальної техніки) (із зазначенням повної назви, коду ЄДРПОУ, місцезнаходження), яким ПАТ «Сумигаз» протягом 2015-2018 надсиало листи стосовно отримання роз'яснень щодо вимог до кваліфікації осіб та її документального підтвердження, задіяних у процесі обслуговування продукції їх виробництва, Товариство повідомило територіальне відділення (лист від 28.01.2019 №400007.1-Сл-821-0119) про те, що окрім СП «Радміртех», такі листи більше нікому не надсилалися.
- (83) За таких умов, у територіального відділення існують підстави стверджувати, що ПАТ «Сумигаз» ініціювало отримання листа СП «Радміртех» від 11.04.2018 №589 з інформацією щодо необхідності виконання робіт із встановлення, монтажу, обслуговування, в тому числі налагодження та програмування складових ВОГ виробництва СП «Радміртех» лише фахівцями, що пройшли навчання на базі заводу-виробника, для надсилання замовникам послуг суб'єктів господарювання, в тому числі замовникам послуг ТОВ «ІБК «Гідросфера», з метою усунення цих суб'єктів господарювання із пов'язаних ринків, а саме, демонтажних (монтажних) робіт комерційних вузлів обліку газу, пов'язаних з їх підготовкою до проведення метрологічної перевірки та ринку робіт по монтажу засобів вимірювальної техніки та елементів, що входять до складу комерційного ВОГ та їх налагодженню, в межах Сумської області.

6.3 Антиконтурентні наслідки дій Відповідача

- (84) На сьогоднішній день на законодавчому рівні забезпечена можливість споживачів вільно обирати надавачів послуг демонтажних (монтажних) робіт комерційних вузлів обліку газу, пов'язаних з їх підготовкою до проведення метрологічної повірки та ринку робіт по монтажу засобів вимірювальної техніки та елементів, що входять до складу комерційного ВОГ та їх налагодженню, за прийнятними для останніх умовами (цінами), а надавачі цих послуг можуть конкурувати між собою, пропонуючи споживачам кращу якість надання послуг за доступними цінами.
- (85) Слід зазначити, що така можливість існує (може існувати) лише за умови рівного доступу суб'єктів господарювання - надавачів послуг до інфраструктури газорозподільної системи, призначеної для розподілу природного газу від газорозподільних станцій безпосередньо споживачам.
- (86) Встановлення нерівних (невигодних) умов здійснення господарської діяльності негативно впливає як на розвиток та функціонування ринку в цілому, так і на окремих підприємств, особливо тих, які змушені перебувати у ділових стосунках з ПАТ «СумиГаз» (при виконанні останнім контрольних функцій (адміністрування), що призводить до дестабілізації пов'язаних ринків.
- (87) За повідомленням ПАТ «СумиГаз» (лист від 16.08.2018 №Sm007/2-Лв-3909-0818), протягом 2014-2018 Товариство надсидало листи щодо необхідності виконання робіт із встановлення, монтажу, обслуговування, в тому числі налагодження та програмування складових ВОГ виробництва СП «Радміртех» лише фахівцями, що пройшли навчання на базі заводу-виробника, або посилення на листи СП «Радміртех» щонайменше 29 суб'єктам господарювання (повний перелік наявний у матеріалах справи).
- (88) На вимогу голови територіального відділення від 03.05.2018 №02-10/656 ПАТ «СумиГаз» (лист від 11.05.2018 №Sm03-Лв-2402-0518) повідомило про те, що протягом 2016-2017 років послуги із виконання робіт по монтажу/демонтажу засобів вимірювальної техніки та елементів, що входять до складу ВОГ, та їх налагодженню споживачам ПАТ «СумиГаз» (юридичним особам) у межах Сумської області надавали 13 суб'єктів господарювання (повний перелік наявний у матеріалах справи). Разом з тим, у 2018 році зазначені послуги надавали лише 2 суб'єкти господарювання.
- (89) За наявною у територіального відділення інформацією кількість непобутових споживачів ПАТ «СумиГаз» станом на 31.05.2018 складала 3885 суб'єктів господарювання. При цьому станом на 01.07.2018 кількість непобутових споживачів ПАТ «СумиГаз», річний обсяг обліку природного газу яких менше 10 тис. м³, становить 3086; із них лише 108 споживачів, обладнали свої ВОГ засобами дистанційної передачі даних. При цьому 555 споживачів розірвали угоди з власної ініціативи та відмовилися від встановлення засобів дистанційної передачі даних та 84 споживачам припинено розподіл газу у зв'язку з невиконанням вимог пункту 4 постанови НКРЕКП від 30.09.2015 № 2494.
- (90) Враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що близько 3000 абонентів Товариства є потенційними споживачами товарів (послуг) на пов'язаних ринках в межах Сумської області, в тому числі:
- демонтажних (монтажних) робіт комерційних вузлів обліку газу, пов'язаних з їх підготовкою до проведення метрологічної повірки;
 - ринку робіт по монтажу засобів вимірювальної техніки та елементів, що входять до складу комерційного ВОГ та їх налагодженню.
- (91) Отже, низький рівень вступу суб'єктів господарювання на ринок та високий рівень їх виходу з ринку може свідчити про розширення впливу ПАТ «СумиГаз» за рахунок наділених контрольних функцій на пов'язаних ринках (потенційно конкурентних), що призводить до створення перешкод для ефективної конкуренції на цих ринках, виникнення цілого кола проблем, таких як спотворення конкуренції та перекриття доступу на них для інших суб'єктів господарювання; фаворитизм, неефективне

ціноутворення тощо, що в своєму підсумку здійснює суттєвий вплив на інших суб'єктів господарювання та споживачів їх товарів (послуг).

- (92) Зокрема, здатність ПАТ «Сумигаз» диктувати свої умови стосовно вибору суб'єктів господарювання, що надають такі послуги, категорична відмова у прийнятті на облік Товариства засобів вимірювальної техніки та елементів, що входять до складу комерційного ВОГ, та їх налагодження іншими суб'єктами, створення перешкод суб'єктам господарювання у вигляді затримання терміну введення в експлуатацію збудованих (реконструйованих) внутрішніх газових систем свідчить про забезпечення ПАТ «Сумигаз» власних інтересів за рахунок експлуатації економічних інтересів інших суб'єктів господарювання та споживачів.

6.4 Загальні висновки зловживання ПАТ «Сумигаз» монопольним становищем

- (93) Таким чином, дії ПАТ «Сумигаз», які полягали у встановленні суб'єктам господарювання вимог стосовно наявності сертифікатів про проходження їх робітниками курсу навчання на базі заводу-виробника СП «Радміртех», за наявності дозвільних документів для здійснення діяльності на ринку демонтажних (монтажних) робіт комерційних вузлів обліку газу, пов'язаних з їх підготовкою до проведення метрологічної повірки, та ринку робіт по монтажу засобів вимірювальної техніки та елементів, що входять до складу комерційного ВОГ, та їх налагодженню, кваліфікуються як порушення, передбачене пунктом 2 статті 50, частиною 1 та пунктом 7 частини 2 статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку розподілу природного газу газорозподільною системою у межах території Сумської області, на якій розташована газорозподільна система, що використовується ПАТ «Сумигаз» для надання послуг, що можуть призвести до усунення інших суб'єктів господарювання із пов'язаних ринків, а саме, ринку демонтажних (монтажних) робіт комерційних вузлів обліку газу, пов'язаних з їх підготовкою до проведення метрологічної повірки, та ринку робіт по монтажу засобів вимірювальної техніки та елементів, що входять до складу комерційного ВОГ, та їх налагодженню в межах Сумської області, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку розподілу природного газу.

7. СПРОСТУВАННЯ ЗАУВАЖЕНЬ ВІДПОВІДАЧА НА ПОДАННЯ З ПОПЕРЕДНІМИ ВИСНОВКАМИ У СПРАВІ

- (94) У відповідь на подання від 25.02.2019 № 10 про попередні висновки у справі № 02-06/18-2018 ПАТ «Сумигаз» листом від 11.03.2019 №400007-Лв-2379-0319 надало Сумському обласному територіальному відділенню Антимонопольного комітету України Заперечення, зміст яких зводиться до наступного.
- (95) ПАТ «Сумигаз» не погоджується з попередніми висновками у справі №02-06/18-2018, викладеними у поданні від 25.02.2019 №10, та не визнає факт вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції.
- (96) Зокрема, ПАТ «Сумигаз» звертає увагу на таке:
- (97) *«...надсилання СП «Радміртех» листів від 15.04.2014 №49 та від 11.04.2018 №589 з інформацією щодо права виконання робіт із встановлення, монтажу, обслуговування, в тому числі налагодження та програмування ВОГ виробництва СП «Радміртех» лише фахівцями, що пройшли навчання на базі заводу-виробника, які були надані ПАТ «Сумигаз» споживачам-замовникам послуг ТОВ«ІБК «Гідросфера» не суперечить торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності, а як зазначено вище, є звичайною практикою заводів-виробників обладнання, якими використовується право, надане законодавством України» (мовою оригіналу).*

- (98) Здійснення газонебезпечних робіт з урахуванням специфіки їх виконання регламентується нормами чинного законодавства, зокрема: Правилами безпеки систем газопостачання, затверджених наказом Міністерства енергетики та вугільної промисловості України від 15.05.2015 № 285; Типовою інструкцією з організації безпечного ведення газонебезпечних робіт (НПАОП 0.00-5.11-85), затвердженою Держгіртехнаглядом СРСР 20.02.1985; ДБН В.2.5-20-2001 «Газопостачання» та ДБН В.2.5-41:2009 «Газопроводи з поліетиленових труб»; Порядком видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.10. 2011 № 1107; Інструкцією з організації безпечного ведення вогневих робіт на вибухопожежонебезпечних та вибухонебезпечних об'єктах (ДНАОП 0.00-5.12-2001) – наказ Мінпраці України від 05.06.2001 № 255; Загальними вимогами стосовно забезпечення роботодавцями охорони праці працівників, затвердженими наказом МНС України 25.01.2012 № 67, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 14.02.2012 за № 226/20539 та іншими нормативними документами, в тому числі регламентною документацією або паспортами чи інструкціями заводу-виробника обладнання.
- (99) Відповідно до пункту 1.10. Інструкції з організації безпечного ведення вогневих робіт на вибухопожежонебезпечних та вибухонебезпечних об'єктах, затвердженої наказом Міністерства праці та соціальної політики України 05.07.2001 № 255, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 23.07.2001 за № 541/5732, **безпосередніми виконавцями вогневих робіт можуть бути працівники, які досягли 18 років, мають необхідну кваліфікацію (електрозварник, газозварник, газорізальник, бензорізальник, паяльник та ін.), яка підтверджується відповідним кваліфікаційним документом, навчені безпечних методів виконання вогневих робіт, мають навички застосування відповідних засобів індивідуального та колективного захисту, а також надання долікарської допомоги, які пройшли спеціальну підготовку і мають посвідчення з пожежної безпеки згідно з вимогами Правил пожежної безпеки в Україні.**
- (100) При цьому пунктом 16 Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України 30.12.2014 № 1417, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 05.03.2015 за № 252/26697, визначено, що посадові особи та працівники проходять навчання та перевірку знань з питань пожежної безпеки у порядку, встановленому постановою Кабінету Міністрів України від 26.07.2013 № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях» (далі –Порядок здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях).
- (101) Пунктом 16 Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях встановлено, що особи, яких приймають на роботу, пов'язану з підвищеною пожежною небезпекою, мають попередньо пройти спеціальне навчання (пожежно-технічний мінімум). Працівники, зайняті на роботах з підвищеною пожежною небезпекою, один раз на рік проходять перевірку знань нормативних актів з пожежної безпеки. При цьому програми проведення інструктажів (вступний, первинний, повторний, позаплановий та цільовий), програми навчання посадових осіб з питань пожежної безпеки та програми спеціального навчання (пожежно-технічний мінімум) затверджуються керівниками підприємств, установ та організацій.
- (102) Тобто, проведення спеціальної підготовки працівників, яка передбачає опанування системою трудових дій робітника з обслуговування техніки, управління нею у процесі праці, безпечних методів її використання; формування у працівників спеціальних знань, розвиток необхідних навичок та вмінь, що дають змогу підвищувати продуктивність праці, максимально якісно виконувати функціональні обов'язки, освоювати нові види професійної діяльності, що включає професійну перепідготовку і підвищення кваліфікації працівників відповідно до потреб виробництва; забезпечення організації безпечного ведення вогневих робіт на вибухопожежонебезпечних та

вибухонебезпечних об'єктах тощо, згідно із чинним законодавством покладається на роботодавця.

- (103) Аналіз наданих ПАТ «Сумигаз» до Заперечень на подання від 25.02.2019 № 10 попередні висновки у справі № 02-06/18-2018 витягів із технічної документації (настанови/керівництва з експлуатації до обладнання) заводів - виробників обладнання СП «Радміртех», ТОВ «ІВФ «Темпо» та ТОВ «Слот» показав, що жоден із наданих документів не містить безумовної вимоги щодо наявності сертифікатів про проходження навчання на базі заводу - виробника. Тобто, виробниками обладнання у настановах до експлуатації виробленого ними обладнання не виставляється як обов'язкова передумова здійснення діяльності на ринку демонтажних (монтажних) робіт комерційних вузлів обліку газу, пов'язаних з їх підготовкою до проведення метрологічної перевірки, та ринку робіт по монтажу засобів вимірювальної техніки та елементів, що входять до складу комерційного ВОГ, та їх налагодженню, наявність будь-яких документів, що підтверджують проходження будь-якого навчання на базі заводу – виробника. Вимога стосовно наявності сертифікатів про проходження робітниками курсу навчання на базі заводу-виробника існує лише у листах СП «Радміртех» від 15.04.2014 №49 та від 11.04.2018 №589, надісланих до ПАТ «Сумигаз» за ініціативи останнього. Враховуючи те, що за інформацією СП «Радміртех» такі листи надсилалися лише за зверненнями ПАТ «Сумигаз» та не надсилалися виробником до жодного іншого підприємства, та те, що ПАТ «Сумигаз», окрім СП «Радміртех», не зверталось до жодного іншого виробника за отриманням будь-яких роз'яснень, твердження Товариства, що це є звичайною діловою практикою підприємств – виробників, не має жодного підтвердження.
- (104) ***«У випадку визнання незаконними дій ПАТ «Сумигаз» щодо запиту та перевірки документів на підтвердження кваліфікації осіб, які задіяні в обслуговуванні ВОГ, призведе до фактичного дозволу всім суб'єктам господарювання ігнорувати заходи з безпеки експлуатації складових ВОГ, визначених виробниками, та унеможливорює виконання ПАТ «Сумигаз» виконання основної функції як Оператора ГРМ забезпечення безперебійного та безаварійного розподілу газу всім категоріям споживачів»*** (мовою оригіналу).
- (105) У своїх висновках, територіальне відділення жодним чином не піддає сумніву можливість ПАТ «Сумигаз» перевіряти кваліфікацію осіб, задіяних під час обслуговування ВОГ, проте категорично заперечує право Товариства вимагати від суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність на пов'язаних ринках, надання документів, не передбачених чинним законодавством.
- (106) Відповідно до пункту 9 глави 2 розділу Х Кодексу будівництво, монтаж та налагодження комерційного ВОГ та його складових здійснюються відповідно до погодженої Оператором ГРМ проектної документації та вимог цього Кодексу. Усі роботи виконуються спеціалізованими монтажними організаціями, які мають на це відповідний дозвіл, з дотриманням діючих норм та інструкцій та відповідно до вимог, зазначених у настановах з експлуатації заводів-виробників елементів, які входять до складу комерційного ВОГ.
- (107) Тобто, зазначена норма містить чіткі вимоги до спеціалізованої монтажною організацією, дотримання яких надає можливість виконувати роботи з монтажу та налагодження комерційного ВОГ. До таких вимог належить:
- наявність відповідного дозволу (дозвільні документи органів Держохоронпраці);
 - дотримання діючих норм та інструкцій (перелічені у 98 абзаці рішення)
 - виконання вимог, зазначених у настановах з експлуатації заводів-виробників елементів, які входять до складу комерційного ВОГ.

- (108) Фактично вищезазначені вимоги Кодексу ГРМ характеризуються необхідною передбачуваністю та чіткістю національного законодавства з цього важливого питання (вільного функціонування ринку монтажу та налагодження комерційного ВОГ та його складових), що не призводило у 2015-2017 роках до його суперечливого застосування та різного розуміння як ПАТ «Сумигаз», так і спеціалізованими монтажними організаціями.
- (109) Так, у своїх рішеннях Конституційний Суд України посиляється на принцип правової визначеності, наголошуючи на тому, що він є необхідним компонентом принципу верховенства права. Як зазначив Конституційний Суд України у рішенні № 17-рп/2010 від 29.06.2010, із конституційних принципів рівності і справедливості **впливає вимога визначеності, ясності і недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі.**
- (110) У широкому розумінні принцип правової визначеності являє собою сукупність вимог до організації та функціонування правової системи з метою забезпечення, перш за все, стабільного правового становища індивіда шляхом вдосконалення процесів правотворчості та правозастосування.
- (111) Цей принцип означає вимогу чіткості підстав, цілей та змісту нормативних приписів. Учасники правовідносин повинні мати можливість упевнено передбачати правові наслідки своєї поведінки. Принцип визначеності у відносинах, що складаються між суб'єктами, які мають ринкову владу (суб'єкти природної монополії), та залежними від їх поведінки суб'єктами господарювання, споживачами, вимагає також, щоб повноваження суб'єкта природної монополії максимально ґрунтувалися на приписах законів та нормативно-правових актів, розроблених незалежним регулятором (НКРЕКП). Ними ж мають установлюватися межі розсуду цих суб'єктів природних монополій. **Жодне роз'яснення суб'єкта природної монополії та його контрагента (в тому числі роз'яснення СП «Радмиртех») не може підміняти своїм регулюванням закон і нормативно-правові акти, визначати власні межі свободи розсуду в указаних відносинах.**
- (112) Як зазначено в Доповіді щодо верховенства права Європейської Комісії за демократію через право (Венеціанської комісії), правова визначеність вимагає, щоб правові норми були чіткими й точними, спрямованими на те, щоб забезпечити постійну прогнозованість ситуацій та правовідносин, що виникають; держава зобов'язана застосовувати закони прогнозованим і послідовним чином; прогнозованість означає, що закон, за можливості, має бути оголошений заздалегідь та бути передбачуваним щодо його наслідків.
- (113) Ведучи мову про «закон», стаття 1 Першого протоколу до Конвенції посиляється на ту саму концепцію, що міститься в інших положеннях Конвенції (пункт 54 рішення від 09 листопада 1999 року у справі «Шпачек s.r.o. проти Чеської Республіки» (Spacek s.r.o. v. the Czech Republic), заява № 26449/95). Ця концепція вимагає, перш за все, щоб такі заходи мали підстави в національному законодавстві. Вона також відсилає до якості такого законодавства, вимагаючи, щоб воно було доступним для заінтересованих осіб, чітким і передбачуваним у застосуванні (пункт 109 рішення у справі «Беслер проти Італії» (Beyeler v. Italy), заява № 33202/96).
- (114) Отже, введення в дію у листопаді 2015 року Кодексу ГРМ в цілому, і його пункту 9 глави 2 розділу Х, зокрема, протягом перших двох років забезпечувало вільне функціонування на ринку спеціалізованих монтажних організацій під час монтажу та налагодження комерційних ВОГ та його складових виробництва СП «Радмиртех». Зокрема, ТОВ «ІБК «Гідросфера» за відсутності будь-яких сертифікатів та інших документів щодо проходження навчання на базі СП «Радмиртех» у 2016 році виконало монтаж та налагодження комерційних ВОГ та його складових 8 одиниць, у 2017 році - 22 одиниці. При цьому ПАТ «Сумигаз» керувалося виключно пунктом 9 глави 2 розділу Х Кодексу ГРМ, не вимагаючи від спеціалізованих монтажних організацій під час монтажу та налагодження комерційних ВОГ та його складових

виробництва СП «Радмиртех» будь-яких сертифікатів про проходження навчання на базі цього підприємства.

- (115) У 2018 році за незмінності норм права (в тому числі пункту 9 глави 2 розділу X Кодексу ГРМ), що визначають умови доступу на ринок спеціалізованих монтажних організацій, ПАТ «Сумигаз» розширило власні дискреційні функції, **визначило власні межі свободи розсуду в указаних відносинах та почало вимагати як необхідну умову доступу на ринок сертифікати про проходження навчання на базі СП «Радмиртех» тощо.**
- (116) Виходячи з встановленої сукупності фактичних обставин справи №02-06/18-2018 щодо зловживання монопольним становищем ПАТ «Сумигаз», необхідно констатувати, що можливість спеціалізованих монтажних організацій вступу на ринок під час монтажу та налагодження комерційних ВОГ та його складових виробництва СП «Радмиртех» відбувається не у зв'язку з безумовним виконанням пункту 9 глави 2 розділу X Кодексу ГРМ, а залежить від волі (позиції) ПАТ «Сумигаз». Тобто, ПАТ «Сумигаз» на власний розсуд визначає, коли застосовувати зазначену норму у певному трактуванні, а коли в іншому. Різноманітність перелічених випадків свідчить, що **умови вступу на ринок спеціалізованих монтажних організацій не мають завжди однаково повторюваного характеру, відтак становище на ринку залежить не лише від безумовного дотримання пункту 9 глави 2 розділу X Кодексу ГРМ, а й від волі суб'єкта господарювання, що домінує на ринку, який може корегувати в залежності від певного трактування норми умови входу на ринок.**
- (117) Отже, матеріалами Справи у їх сукупності доведено, що дії ПАТ «Сумигаз», які полягали у встановленні суб'єктам господарювання вимог стосовно наявності сертифікатів про проходження їх робітниками курсу навчання на базі заводу-виробника СП «Радмиртех», за наявності дозвільних документів для здійснення діяльності на ринку демонтажних (монтажних) робіт комерційних вузлів обліку газу, пов'язаних з їх підготовкою до проведення метрологічної перевірки, та ринку робіт по монтажу засобів вимірювальної техніки та елементів, що входять до складу комерційного ВОГ, та їх налагодженню, кваліфікуються як порушення, передбачене пунктом 2 статті 50, частиною 1 та пунктом 7 частини 2 статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку розподілу природного газу газорозподільною системою у межах території Сумської області, на якій розташована газорозподільна система, що використовується ПАТ «Сумигаз» для надання послуг, що можуть призвести до усунення інших суб'єктів господарювання із пов'язаних ринків, а саме, ринку демонтажних (монтажних) робіт комерційних вузлів обліку газу, пов'язаних з їх підготовкою до проведення метрологічної перевірки, та ринку робіт по монтажу засобів вимірювальної техніки та елементів, що входять до складу комерційного ВОГ, та їх налагодженню в межах Сумської області, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку розподілу природного газу.

8. ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ ШТРАФУ

- (118) Відповідно до статті 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції» вчинення суб'єктом господарювання порушення у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку тягне за собою накладення штрафу у розмірі до десяти відсотків доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф.
- (119) За інформацією ПАТ «Сумигаз», розмір доходу (виручки) останнього від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за 2018 рік склав 476 647 000 (чотириста сімдесят шість мільйонів шістсот сорок сім тисяч) гривень.

(120) При визначенні розміру штрафу враховано, що:

- розмір накладеного штрафу не може перевищувати меж, визначених частиною 6 статті 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції»;
- ПАТ «Сумигаз» факт вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції не визнано.

На підставі викладеного та керуючись статтями 12, 12-1, 14 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», статтею 48 Закону України «Про захист економічної конкуренції», пунктами 3, 11 Положення про територіальне відділення Антимонопольного комітету України, затвердженого розпорядженням Антимонопольного комітету України від 23 лютого 2001 року за №32-р, яке зареєстроване в Міністерстві юстиції України 30 березня 2001 року за №291/5482, зі змінами і доповненнями, пунктом 32 Правил розгляду заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції (Правила розгляду справ), затверджених розпорядженням Антимонопольного комітету України від 19 квітня 1994 року за №5, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 6 травня 1994 року за №90/299 (у редакції розпорядження Антимонопольного комітету України від 29 червня 1998 року за №169-р) (зі змінами), адміністративна колегія Сумського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України

ПОСТАНОВИЛА:

1. Визнати, що ПАТ «Сумигаз» (40030, м. Суми, вул. Лебединська, 13, ідентифікаційний код за ЄДРПОУ - 03352432) за результатами діяльності у 2017 – 2018 роках та поточному періоді 2019 року відповідно до частини 1 статті 12 Закону України «Про захист економічної конкуренції» є суб'єктом господарювання, що займав та продовжує займати монопольне (домінуюче) становище на ринку розподілу природного газу в межах території Сумської області, на якій розташована газорозподільна система, що використовується ПАТ «Сумигаз» для надання послуг.

2. Визнати, що дії ПАТ «Сумигаз» (40030, м. Суми, вул. Береста, 21, ідентифікаційний код за ЄДРПОУ - 03352432), які полягали у встановленні суб'єктам господарювання вимог стосовно наявності сертифікатів про проходження їх робітниками курсу навчання на базі заводу-виробника СП «Радміртех», за наявності дозвільних документів для здійснення діяльності на ринку демонтажних (монтажних) робіт комерційних вузлів обліку газу, пов'язаних з їх підготовкою до проведення метрологічної повірки, та ринку робіт по монтажу засобів вимірювальної техніки та елементів, що входять до складу комерційного ВОГ, та їх налагодженню, кваліфікуються як порушення, передбачене пунктом 2 статті 50, частиною 1 та пунктом 7 частини 2 статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку розподілу природного газу газорозподільною системою у межах території Сумської області, на якій розташована газорозподільна система, що використовується ПАТ «Сумигаз» для надання послуг, що можуть призвести до усунення інших суб'єктів господарювання із пов'язаних ринків, а саме, ринку демонтажних (монтажних) робіт комерційних вузлів обліку газу, пов'язаних з їх підготовкою до проведення метрологічної повірки, та ринку робіт по монтажу засобів вимірювальної техніки та елементів, що входять до складу комерційного ВОГ, та їх налагодженню в межах Сумської області, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку розподілу природного газу.

3. Зобов'язати ПАТ «Сумигаз» (40030, м. Суми, вул. Береста, 21, ідентифікаційний код за ЄДРПОУ - 03352432) припинити порушення законодавства про захист економічної конкуренції, зазначене у пункті 2 резолютивної частини цього рішення.

4. Відповідно до частини 2 статті 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції» за вчинене порушення, зазначене у пункті 2 резолютивної частини цього рішення, накласти на ПАТ «Сумигаз» (40030, м. Суми, пров. Береста, 21, ідентифікаційний код за ЄДРПОУ - 03352432) штраф у розмірі 68 000 (шістдесят вісім тисяч) гривень.

Відповідно до частини 3 статті 56 Закону України «Про захист економічної конкуренції» особа, на яку накладається штраф за рішенням органу Антимонопольного комітету, сплачує його у двомісячний строк з дня одержання рішення про накладення штрафу.

Згідно з частиною 8 статті 56 Закону України «Про захист економічної конкуренції» протягом п'яти днів з дня сплати штрафу суб'єкт господарювання зобов'язаний надіслати до територіального відділення Антимонопольного комітету України документи, що підтверджують сплату штрафу.

Відповідно до статті 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції» рішення може бути оскаржене до господарського суду Сумської області у двомісячний строк з дня його одержання.

Голова адміністративної колегії

Є.М.Касьян

Члени адміністративної колегії :

_____/В.М. Коваленко/

_____/С.В. Гусак/

_____/О.П. Нагорний/

Секретар колегії

_____/Д.А. Сабодаж/